

Dokumentation av Konferensen *Ett annat centrum*

17-18 januari 2019 i Östersund

Under hösten 2018 gick det ut en inbjudan till församlingar och pastorat att det skulle hållas en konferens i Östersund. *Ett annat centrum* var en möjlighet att samla representanter för gles- och landsbygdsförsamlingar med målet att bilda ett rikstäckande nätverk. Drygt 100 deltagare kom och åtta stift var representerade.

Dag 1

Stora kyrkan i centrala Östersund är platsen för konferensens första dag. Projektledare Lena Elgueta Blom, Uppsala stift, hälsar alla välkomna och berättar om projektet *Hur får vi dem att stanna?* som ledde fram till att man såg ett behov av att gå samman och arbeta mer med integrationsfrågor ur ett lands- och glesbygdsperspektiv.

Sara Hillert, projektsamordnare, presenterar NIGA-gruppen¹ som arbetat fram konferensen. Sedan välkomnar Margareta Winberg, kyrkorådets ordförande i Östersunds församling, och Eva Nordung Byström, biskop för Härnösands stift, alla till Östersund. Båda resonerar kring konferensens namn, *Ett annat centrum*, i sina välkomsttal. Namnet kan tolkas som en kritik mot centrumfixering och egoism men också vara en hyllning till en plats. Ur en annan aspekt en flytt av fokus från den kommersiella platsen till den andliga.

Det är inledningen till tre föreläsningar med olika perspektiv på temat "Läget i landet". Konferensens moderator Johannes Lindman, Svenska kyrkans unga i Udenäs-Forsvik, introducerar inbjudna talare. Ärkebiskop Antje Jackelén diskuterar utifrån teologi och Svenska kyrkans identitet och ansvar. Sedan förklarar och analyserar Margareta Winberg den turbulenta parlamentariska situationen Sverige har befunnit sig i. Po Tidholm reflekterar med journalistens och författarens blick över landsbygdens situation. **Antje Jackelén**

Ärkebiskop Antje Jackeléns inledningsanförande tar avstamp i tankar kring centrum och periferi. Teologiskt kan man säga att Jesus alltid är centrum men han hade en förkärlek för periferin. Födelseplatsen och dödsplatsen var i periferin. Han var flykting, provinsbo, kringvandrande.

Varför ska kyrkan bry sig om demokrati? frågar ärkebiskopen och påpekar att demokrati aldrig är perfekt. Den ger ändå en möjlighet till jämlikt bidragande och deltagande. Den skapar ramar för den goda striden för att hitta de gemensamt bästa lösningarna. Demokrati harmonierar med de mänskliga rättigheterna som harmonierar med det teologiska. Demokratin är hotad om den tas för given, vi måste kontinuerligt mata den med goda värderingar.

Vi behandlas ofta som kunder eller konsumenter idag konstaterar ärkebiskopen. Det är lätt att kyrkans medlemmar blir konsumenter som ska konsumera vad kyrkans anställda producerar. Då har vi kommit långt från vårt uppdrag. Vi ska bygga rörelsen som bygger en värld. Tillsammans är vi kyrka, rörelsen. Det kräver att vi skärper vår förmåga och skicklighet att dialogiskt lära och undervisa.

Ärkebiskopen har en dröm att kyrkan utvecklar något som blir lika känt och nödvändigt som en simskola fast i de existentiella frågorna.

¹ NIGA – arbetsgrupp för Nätverk Integration Glesbygd: Juha Rauhala, kontraktsprost, Norra Norrbottens kontrakt, Åke Lundgren, kontraktsprost, Skellefte kontrakt, Hanna Brande, vik kyrkoherde Östersund, Tina Johansson, kyrkoherde, Dannemorabygdens församling, Eddy Normark, diakoniassistent, Karlsborgs församling, Ann Fagerlund, komminister med integrationsansvar, Kinds pastorat.

Vad vi behöver göra är att engagera i de tre stora berättelserna som mänskligheten står inför. Den första berättelsen är migration, en global företeelse som inte kommer att försvinna, för den hänger ihop med den andra berättelsen, klimatet. Den tredje är digitaliseringen med artificiell intelligens som kommer att kräva att vi omdefinierar vad vi menar med arbete. Mitt i detta står kyrkan.

Ärkebiskop Antje vill lyfta några områden som påverkar inte bara Sverige, utan hela världen. Dessa områden kan sammanfattas som "fem farliga P:n"; polarisering, populism, protektionism, postsanning, patriarkatet.

I en värld med fem P:n och tre berättelser behöver vi hopp, avslutar ärkebiskopen. Hopp är ett teologiskt begrepp. Det bygger på vad vi redan vet och vad vi ännu inte ser, men ändå på goda grunder förstår att vi kan lita på. Det har att göra med Guds löften. Vi måste förmedla våra berättelser om hopp. Det gör vi bäst genom att fundera över och samtala kring vad det innebär att leva tillsammans. Vi måste odla motståndskraft!

Margareta Winberg

Margareta Winberg med lång politisk erfarenhet, bland annat som f.d. jordbruks- och jämställdhetsminister, arbetsmarknadsminister och vice stadsminister, tydliggör den parlamentariska situation som Sverige befunnit sig i.² Winberg poängterar att det handlar inte bara om att snabbt fatta politiska beslut. Den process vi har sett är demokrati och demokrati måste få ta tid när det behövs. Vi har aldrig i modern politisk historia haft en så svår parlamentarisk situation men demokratin har hållit.

I Sverige har vi ett parti som de andra partierna inte vill samarbeta med. Det handlar, enligt Winberg, om att göra en omvärldsanalys och se vilka vindar som blåser i världen. Det är vindar som har blivit vardagens politik. Vi har hållit emot, varit motståndskraftiga och värnat om demokrati. Winberg konstaterar att det materialiserar det kristna budskapet.

Po Tidholm

Författaren och journalisten Po Tidholm berättar om hur han arbetade på en dokumentär när han såg hur flyktingströmmen 2015 förvandlade samhällen. Plötsligt myllrade det av människor! Mycket annat har ändrats. Vi har gått från ett land där stad och land röstade lika. De senaste 20 åren har man börjat rösta olika beroende om man bor i tätort respektive landsbygd. Det avspeglar en brist i samhällskontraktet och att medelklassen och akademikerna flyttat från landsbygd.

Det var tydligt i riksdagsvalet 2018 att socialdemokraterna tappade på landsbygden. De har fått ta skulden för välfärdens nedmontering. Missnöjet kanaliserades i missnöjespartier. Där det inte fanns missnöjespartier kunde Sverigedemokraterna ta röster. Detta handlar om framtidstro. Ju lägre framtidstro, desto större benägenhet att rösta på missnöjespartier eller främlingsfientliga partier. Tidholm påpekar att denna utveckling pågår i de flesta västerländska länder. Det är en enorm polarisering, ofta mellan stad och landsbygd.

Sverige har snabbt gått från ett agrart samhälle till ett starkt urbaniserat och modernt samhälle. Staden står för självförverkligande och det är i staden människovärdet skapas. Landsbygden är platsen för råvaruproduktion och rekreation. Människorna på landsbygden räknas inte, även om de har det bra ekonomiskt och socialt. Synen på värdeskapande har också ändrats. Landsbygden anses inte bidra till ekonomin och samhället. Varför ska man då politiskt satsa på de platserna?

² Den 18 januari 2019 röstade riksdagen ja till talmannens förslag att Stefan Löfvén skulle bli statsminister.

Var är framtidsversionen för landsbygden? frågar sig Tidholm. Ingen har brytt sig om att producera den. Vi måste ha en politik som inkluderar alla i Sverige. Den stora tragiken för svenska landsbygden är att nyanlända och ungdomar födda på orten flyttar. Det går inte att leva på platsen för det praktiska fungerar inte. Hög blicken! uppmanar han. Vill Svenska kyrkan påverka måste ni också intressera er för ekonomi, politik, infrastruktur och utbildning.

Panelnsamtalet med Antje Jackelén, Po Tidholm och Margareta Winberg

Panelnsamtalet inleds med en fråga som beskriver att frågeställaren upplever att det finns mycket rädsla och negativitet till religion i Sverige. Hur kan kyrkan arbeta för att religionen ses som en positiv kraft i samhället? Ärkebiskopen håller med om att det finns mycket kritik och rädsla kring religion. Detta förbryllar henne eftersom Sveriges erfarenhet av religion är i stor utsträckning positiv. Samtidigt har vi tillåtit att det odlas en religiös analfabetism och där kan undervisning och lärande vara en väg. Vi måste också vara många som tar diskussionen offentligt och inte är ängsliga. Jackelén understryker att vi hjälper för att vi är kristna, inte för att andra är kristna.

Därefter lyfter en frågeställare den svåra situationen med snabba omflyttningar för asylsökande, något som också påverkar de boende på orten. Margareta Winberg förklarar att Migrationsverket har flyttat boende för att skapa ekonomisk effektivitet men på bekostnad av det mänskliga. Flyktingsituation 2015 gjorde att man fick ta till nödlösningar. Det var förhållanden som var svåra för samhället och man hanterade det så gott som man kunde.

Avslutningsvis svarar Po Tidholm på om det finns hoppfullhet för landsbygden. Tidholm berättar att han själv bor på landsbygden och lever ett bra liv. Livet på landsbygden kan vara bra och dåligt på en gång. Ens liv är bra men strukturerna jobbar emot en. Det är svårt att prata om det goda för det är farligt, det finns en idé om att på landsbygden är man duktig på att ta tillvara på sig själv. Därför kan politikerna dra sig tillbaka. Tidholm vill inte bjussa på att berätta hur duktiga vi faktiskt är.

Ett annat centrum

Efter att fokus har varit på situationen i Sverige följer tre föreläsare som resonerar kring temat "Ett annat centrum". Håkan Sandvik gör en bibeltolkning utifrån periferins teologi. Anna Hjälms ger ett Europaperspektiv medan Jonas Idestrom fokuserar på närmaste lokal nivå.

Håkan Sandvik

Prästen och Mellanöstern-kännaren Håkan Sandvik inleder med att påpeka att vi har en utveckling i Sverige att vi ska klara oss själva, detta är vi också stolta över. Fast om jag är oberoende av andra människor är jag ensam, argumenterar Håkan. Beroende av varandra skapar gemenskap, fullständig frihet skapar fullständig ensamhet. Närhet och beroendeskap skapar ett erkännande av den andra människan.

Vi kan, som kristna, säga att Gud gick in i periferin genom Jesus Kristus. Jesus föddes i periferin, i en marginaliserad grupp i samhället. Det verkar som Jesus rör sig i utkanten av samhället och utanför det som är tillåtet. Upprättelsen, om den skett i centrum, då hade den inte spritt sig. Men om upprättelsen går ut i periferin blir ingen utanför, för utanför periferin finns ingenting. Vi finner Kristus i varandra, man är kyrka där människor är. Centrum eller periferi spelar ingen roll, du är lika mycket Guds avbild som jag är.

Integration handlar, enligt Sandvik, om vilket samhälle vi vill att våra barn och barnbarn ska leva i. Med respekt för flyktingarnas lidande, är det så att Gud har skickat hit flyktingar för att lära oss

någonting? När man stänger ute främlingen tappar man bort sin egen identitet. Integration är att öppna dörren till vårt hem. **Frågor till Håkan Sandvik**

Samtalet efter Sandviks föreläsning handlar främst om rädslan för främlingar och andra religioner. Sandvik poängterar att vi lever ännu inte i ett mångkulturellt och mångreligiöst samhälle, det kommer ta generationer. Många kommer för sina barn och de är inte så intresserade av att integrera sig för egen del. Vi måste acceptera att det kommer att gnissla.

En kvinna berättar om sina personliga erfarenheter av hur en grupp syriska kvinnor och deras sätt att prioritera familj och gemenskap, inspirerat henne till att reflektera över den svenska kulturen. Håkan Sandvik uppmanar alla att se det som att vi inte tar bort något från vår kultur, istället vi tar något från andras kultur och lägger till vår egen kultur.

DAG 2

Vi inleder dagen med att tillsammans fira mässa med sydsamiska inslag i Stora kyrkan i Östersund. Sedan samlas vi i församlingsgården.

Anna Hjälms

Anna Hjälms är programansvarig för *Interreligiös praxis för fred – En värld av grannar*. Programmet hon arbetar med undersöker hur religiösa organisationer arbetar med människor i rörelse (people on the move) i Europa och Sverige. Målet är att utveckla och fördjupa Svenska kyrkans relationer med dessa samfund och organisationer.

Anna har besökt över hundra olika aktörer och sökt upp dem som jobbar praktiskt med människor i rörelse. De bidrar bland annat med direkt hjälp, medvandrarskap, stärka människors egenmakt och påverkansarbete. Ambitionen är att bygga ett samhälle tillsammans. Kyrkliga ledare i Europa är överens om att människor i rörelser är vårt uppdrag. Anna uppmanar oss att predika och vara stolta över det vi kan göra. Samtidigt betonar hon vikten av att det religiösa ledarskapet pekar ut riktningen så att vi har uttalanden att luta oss mot. När vi får kritik behöver vi religiösa ledare.

Tre reflektioner

Margareta Winberg, Eva Nordung Byström och Juha Rauhala delar med sig av sina reflektioner utifrån vad vi har hört hittills. Winberg gör sin reflektion utifrån sin roll som kyrkorådsordförande. Hon berättar om tre konkreta saker från förra mandatperioden som de har satsat på i Östersunds församling.

Eva Nordung Byström frågar sig vad hon kan göra som biskop. En kyrklig ledare måste peka ut riktningen och säga obekväma saker. En obekväma sak Eva brukar säga är att vi måste vara "ett vi", inte ett "vi" och "dom". Det blir lätt att "vi producerar" och "de konsumerar". Vi måste motarbeta individualismen och strukturer som motarbetar ett gemensamt "vi". Saker måste få ta tid för det ger möjlighet till samtal och inspiration, sparar också våra krafter. Vi ska inte skynda vår Herre i förväg!

Juha Rauhala är kyrkoherde i Haparanda församling och berättar om när transitflyktingarna kom till Haparanda 2015. Kyrkan gav information och råd, hjälpte med mat, dryck, wi-fi och kläder. Det väckte frågan; hur arbetar vi i församlingen med dem som lever i utsatthet? Församlingen hämtade inspiration från Italien och rörelsen Sant'Egidio. De utsatta är i centrum enligt deras synsätt. De som är undanskuffade till periferin skall sätta prägeln för församlingens arbete. Det i sin tur påverkade hur Haparanda skrev sin församlingsinstruktion.

Panel samtal

Biskop Eva Nordung Byström svarar på hur Svenska kyrkan kan balansera pressen att säga obekväma saker med de motsättningar som finns. Grunden för balansen är att förstå den andres förnekelsegrunder, anser Nordung Byström, och att hitta en väg att mötas på utan att göra avkall på sitt eget. Vi behöver ständiga samtal och kanske samtalen visar att man inte tycker så annorlunda.

Frågan lyfts kring att det inte bara finns ett problem med attityder utifrån, utan många kämpar med interna konflikter. Anna Hjälms instämmer med att det är en svår fråga. Hon har inte mött någon som löst den. Istället uppmanar hon till att vägra retoriken att ställa grupper mot varandra. Ha de utsatta i centrum i all verksamhet, få församlingsledare att sätta sig emot kritik. Jobba med att formulera din egen tro så du har något att sätta emot.

Församlingen i Haparandas arbete har satt de utsatta i centrum för all verksamhet och frågan uppkom hur det har påverkat församlingens arbete på djupet. Rauhala börjar med att poängtera att det som hände var en katastrof. För församlingen var det dock en fantastisk resa. Det förändrade sättet att tänka och sättet att arbeta. De hittade något som de hade tappat bort.

Avslutningsvis lyfts när det är dålig kontakt, eller konflikt råder, mellan förtroendevalda och anställda. Vad kan man göra då? Margareta Winberg berättar att rent konkret brukar kyrkorådet i Östersund ha kyrkorådsmöten på olika ställen så de anställda lär känna de förtroendevalda.

Jonas Idestrom

Jonas Idestrom är forskare i kyrkovetenskap/ecklesiologi och jobbar på Kyrkokansliet. Han inleder med att betona att där vi är, där är Gud. Evangelierna vill säga att Jesus är nära och så konkret. Gud är ofantligt konkret och därför är Gud svår att förstå.

Jonas presenterar Joakim Rindå från Riksteatern. Joakim berättar hur han försöker skapa berättelser så vi kan förstå och se saker. Pjäsen *När vi träffade varandra* turnerade hösten 2018 och ska förhoppningsvis turnera igen hösten 2019. Joakim visar en kort film om pjäsens bakgrund.

<https://www.youtube.com/watch?v=D5hYZv5NIAE>

Joakim förklarar att filmen och pjäsen arbetar med frågorna: vad händer när vi möts och blir ett "vi" tillsammans? Det finns inga instruktioner till hur vi hittar varandra utan vi märker först efteråt att något har hänt. Joakim och Abdulrahman Khalaf, som har fått gett namn åt pjäsens nyanlände Abdul, och som gästade konferensen, spelar upp en scen från pjäsen. Den lockar till flera skratt från åhörarna.

Jonas återknyter till att det i verkligheten finns inga färdiga rum där vi kliver in och så uppstår det relationer. Det är i relationen till människor som det skapas rum och i dem blir vi till för varandra. Det skulle kunna spegla en föreställning om Gud själv. När något överskridande sker så är det som Gud bereder rum i sig själv där vi kan bli till. Vi äger och kontrollerar inte rummen men vi kan skapa rum där öppenheten finns och där vi kan formas och präglas.

Jonas uppmanar oss att bilda smågrupper och diskutera frågan: Vad har ni fastnat för denna förmiddag? Samtalen redovisas inte utan Jonas fortsätter med att resonera kring att teologi tenderar att bli ett observerande språk, vi tittar på Gud utifrån. För att ana och förstå Gud måste vi delta. Vi måste utmana våra föreställningar om centrum och periferi. Många berättelser handlar om när Jesus rör sig hos dem som då var i samhällets periferi och där sker mötet.

Tiden med stora politiska lösningar utifrån ett perspektiv är förbi. Vad vi behöver är ett teopolitiskt förhållningssätt. Vi behöver samverka med andra, vi äger inte sanningen. Vi är Kristi kropp för att vi inte äger vilka vi är. Ett sätt är att fundera på det här med blicken. Just nu har vi turistens blick, vi delar upp och skapar rum. Pilgrimens blick är att gärna dela med varandra och överbygga konstgjorda gränser. Ett sätt att förstå vår kallelse som kyrka är att hålla liv i rum och sammanhang där vi håller liv i pilgrimens blick. Det nätverkandet är en teopolitisk handling. Vi är på väg, vi rör oss och på väg mot centrum som är Gud.

Avslut och välsignelse

Moderator Johannes Lindman summerar dagarna utifrån sitt perspektiv. Vi har alla svar, vi vet vad som är rätt. Det är vi måste komma ihåg är att titta tillsammans på svaret, det som är rätt.

Lena Elgueta Blom tackar alla som deltagit eller bidragit på andra sätt. Hon uppmanar deltagarna att sprida information om nätverket.

Biskop Eva Nordung Byström avslutar dagen med att läsa välsignelsen och citera från psalm 793:

I en kall och kylig värld fryser den som jämt står still, men ett folk på pilgrimsfärd hinner aldrig stelna till. Våra vägar har gått skilda där vi vandrat år från år, låt oss äntligen få bilda en gemenskap som består. Ett enat folk på väg. Ett enat folk med samma mål. Guds rike är på väg, och redan finns det mitt ibland oss.

Intresserade församlingar och pastorat stannar kvar för ett möte där nätverket officiellt bildas. De som inte har möjlighet att delta inlämnar en skriftlig intresseanmälan om att ingå i nätverket.

Konferensens inledningstalare. Från vänster; Margareta Winberg, Antje Jackelén, Po Tidholm. Foto: Juha Rauhala.